

ГЛАС ЦРНОГОРЦА

НЕДЈЕЉНИ ЛИСТ ЗА ПОЛИТИКУ И КЊИЖЕВНОСТ.

БРОЈ 10.

НА ПЕТИЊУ, У ПОНЕЂЕЉНИК 10. МАРТА (22. ОЖУЈКА) 1875.

ГОДИНА III. (V.)

„ГЛАС ЦРНОГОРЦА“ излази један пут недељно. Стоји за ЦРНУ ГОРУ и АУСТРО-УГАРСКУ год. н. 6; по год. 3; четврт год. н. 1. 50. к. За СРБИЈУ год. н. 7; по г. н. 3. 50.; четврт н. 1. 75. н. За две друге земље год. н. 8. по год. н. 4.; четврт год. н. 2. За остале краја се за ред 5 новчак. Предплаће и све наруџбе иду се администрацији, а дописи уређивачу на Петине.

НАША ЗЕМЉЕДЕЈСКА ШКОЛА.

Приче се вријеме, да се отвори ова школа, воју је народ наш толико исто раденом поздравно, колико су је користи земљске силно захтевале. Влада је већ учинила неке нужне припреме за то на Диниловграду, гдје ће се школа отворити и поставила је за управитеља истог г. д-ра Ђорђа Радина, најбоље познатог пољопривредника нашега. Ми се радујемо, да је урину ове школе дошла у тако искусне руке; још добро уређење школе, потпуно сагласно са ставом народа и земљишта нашега па не могу изоставити плодови, који се очекују.

Један Србин из Војводине из родољубивог побуђења изложио је своје мисли о устројству ове школе које се много слажу с мишљеним схваћањем, и ми их саопштавамо овђе у најјери, да би оне извајале и мишљене другејех у ово знање посвећенијех људи, а и сама влада, да из узме у обзир у уређењу школе.

Ево тога писма:

„Напреднијек пољодејством, трудом и радом Црна Гора ће се препородити.

Погледајмо свуда у накрет земљу, у којој се пољодејство већ одомаћило, па немо видјети, да је рад голем чуда већ починио. Гдје је било блито, људи га осушише; каменито поље претворине у орачу земљу; гдје су било цусте непродерале шуме, сад су најљешне ораше ниве, ливаде и баште, гдје небеше ни путање, најљешни друмови постоје; преко најдубљих дубавина саградиле мостове; гдје дивља звјерад обитаваше, ту најљешне вароши постоје: све то труд и снага покори. У другим пределима још се више чинило. Мисирци ископаше велико језеро, из којег, кад би била суша, воду на своје ниве навађаху. Низоземци помоћу долне отисне мору више милиона јутара земље; тако, гдје је нека галија пловила, сад ратар са плугом доноси оро. — Мисирци саградиле варош, тако рећи на мору. С тога од разума људског није ништа сивијело и одважније, и није му ништа тешко, и гдје наметни радени људи тако велика подухвела изврше, тако се обогате, постају одлични, угледни, славни и срећни. И то мора народу, који још на првобитном ступњу земљедјелства стоји, дати храбрости и воље да таким народним следује. Ипак ми на нашу велику жалост још много и врло много земљског простора, гдје најљешна већ од Бога уређена земља бдана лежи. Није је ко обдјелави, није ко гласи, а народ на кој у најљешној сиротојни пишти, јер је неизобразеном леном народу природно и јестествено богатство земљедјелје непостижно, и љености је све немогуће. На прилику на малом парчету земље, гдје разумни и врједни баштовани себе и своју цијељу породицу с године на годину издржава, тако незна и љени не може сам ни три дана живити. Знање дакле, разум, врједност јесу извори науштвну, богатству и среће.

Природа је неиспринимо богата, земља је плодородна, скотоводство нам велику хладну донаша, а и сама природа ради див и поћ за нас. Али човек мора се земљом, животњом, природном снагом умјети поступати, да земља, стока и природна снага увјек у движењу и раду постоје. Све то даје труд, брине и стотину разних посала, али даје врједном, раденом и разумном човеку и небројена задовољства, весеља, и припрема земљедјелцу угодан, здраван, чој живот, док напротив занатлији у тавним равнинама бригу и труд узима, а љивена га природа за то и неснајављује. Човек може поштеним радом своје зе-

довољство свуда стећи, али се највише задовољства налази у пољодејству, јер ту су послови највише у слободном ваздуху, у лијепом дивном пролећу, лети и јесени да се извршују, а у зимно доба земљедјелца свој кућевни посао ради. Земљедјелски посао није скопчан као многи други са великим опасностима, и највише се послови кијењају. Поступак са природом, стоком даје сваки дан човеку нова пољешња, која човека уздижу и блаже. Ту ти је пријатељски породични живот, у ком пољодејца ради, а који му посао олакшава, и мир слади. Напротив пак, како је много тежи, опаснији живот у рудокопњу, морнарству, занатлијски, ту покрај толиког труда и опасности, само се њека кал тој обогати. За то мислим, да неки живота, којим би пољодејца зависно.

И тако, мисли и јувачки народ црногорски, жели ти најљешну срећу и најљешну будућност ступајући на племенит рад, који ће ти пољодејство дивно наградити, богатим и срећним учинити!

Сад да пређем на школу.

Земљедјелска школа треба да је подјелена на теоретичну и практичну. Теоретична школа ика мјеста у народу, који на врло доброј земљедјелској нози стоји, гдје већ сваки земљедјелца свога сина даде у земљедјелску школу, гдје се теоретично и практично у раду и гранама земљедјелским усавршава, и тако кад кући дође, већ ту веће практично земљедјелје, које тада само усавршава. Али то се у Црној Гори изисквати не може, јер Црногорац је сад почетник. Пољодејство тако улађати, гдје још земљедјелство у првобитном ставу стоји, ту треба практиче, ту треба зноја и труда; а ученик, кад из школе дође, неће имати ни средстава ни плата да оно произведе, што је теоретично и практично, у таквој пракси земљедјелској школи научно. По којој искуству најљешнодије би за Црну Гору била практична земљедјелска школа, која би разграната била на:

1. Свињарство. Дувосица с у планини може свуда мјеста наћи, а свињарство је грана, која сави новца за кратко вријеме, и то за осам неђеља доноси. Да би народ имао жалете или чауре, које је произвео, коме продати, нужни би била једна државна свињара, која жалете или чауре опреде, а тако се могу онда опредне даље у тивачке свињарске фабрике продавати.

2. Воћарство. То већем на друго мјесто за то, што се по њо схваћало сви предјели, који су бреговити, и гдје се не може плуг употребљавати, мјеста за воћарство, а и само је веће племенитије тако, него у равници. Узимко воћарство у Штајерској, која сави новца добија за воће. Узимко Босну са њеним чувеним шљивама; још да учини са воћем поступати, што би тек онда било, кад сад толики новца за шљиве добијају. Да узиме овђе код нас Сријем, свуда планина, али се народ за то богата, које од воћа, које опет од лозе, јер ја разумјева међу воћарством и лозу.

3. Сточарство, које опет у планинама опстајка налази, а то особито стока која је за планину.

4. Пољодејство. Пољодејство је најдивнији, најплеменитији и најзахвалнији рад, особито тамо, гдје је ратарство у сави својим гранама, као с воћарством, свињарством, сточарством и пчеларством заступљено. Ту ако једна грана ела, и плод недонесе, ту је друга и треба, те тако ратар на једном тежљу стоји, не боји се, да ће лако пропасти.

Ученици исте школе да не буду дјеча, него зрели људи, и то из сваке општине по једно, који би, кад кроз три године сврше практичну школу, сваки у своју општину отишао, а тако да је љубав општине вемч дати комад земље,

коју ће исти дошавши ученик под надзором главног управитеља пољодејског по начину, као што је учио, обдјелавати. Сав доходак да буде општински или државни, већ који је земља, а љему да се да годишња плата, да може поштено живити. И гдје год има државне земље, да се све претворе у пријерна пољодејства, и то ико није предјео за ратарство, да се увађа она грана, која томе предјелу одговара. Да би пак ти људи за ученике бољи били него дјеча, илађама за то, што су људи већ зрели, што се веће погосподити, јер имао пријера, гдје постоји земљедјелска школа, која неодговара ставу земље и од које никаква плода нема, а скупн новац ставје. Младића, који сврше ту школу, хоће да су господа, пак мјесто у поље иду у канцеларије. Даље тивачка школа, која рекох, има мјеста само у земљи, гдје већ пољодејство цијети. Таква школа била би по Црну Гору на велику штету, и народ неби имао никакве користи. За то ће у Црној Гори само практична школа моћи позиву њеном одговорити, и из ње се може свако године неколицина љака по Црној Гори раслати, да браћу сазнају, и да ни тузаче, приповједају, како се све трудом у ратарству, свињарству и воћарству и сточарству постићи може. А и народ би се сав осведочавао, кад би барем у сваком округу по једна таква државна или општинска пријерна економија била. Наравно да овдје разумјева таквоу, која би својом струком онов предјелу одговарала. И тако би се одмах из школе приступило раду, а с дједом би напротив запело. У истој школи да се прве машинне неупотребљају, него само најјужније, и то прете машинне, као: за вршитбу ковска млињина, сјењаља, разни плугови и т. д., коју може сваки човек, кад му се новаке рудководити, а не да мора бити машинство.

Узимко само нека у цијелој Црној Гори буде пет државних и двадесет и пет општинских пријерских економија, дакле велики доходак које у храни, које у воћу и свињарству морале би исте доијети, осим главне цијели, што би се народ учио, јер гдје је земља производна, а народ врједан, ту има и новца, а гдје има новца, ту је народ богат, а гдје је народ богат, ту је држава снажна, и не боји се лако невријетела, јер у нужди има на кога апеловати; али богме гдје је народ сировак, пак државу стегно љака невоља, ту се не може на народ апеловати, особито кад је оскудна финансија.

С овим завршујем моје писмо, и бићу тако слободан у „Гласу Црногорца“, ако допустите, и други пут о овоме говорити.

ИСТОЧНО ПИТАЊЕ.

(Продуљак.)

„Хоћемо да свршимо наш нацрт догађаја на истоку кога смо прије неки дан започели, догађаја, који по ново почеше да интересују људе у Европи, и који ће ако не врло скоро, оно својо сву важиу на себе привући. Између запада и истока постоје политичке вријехе у сурвеном положају ствари, и оне све више и више излаже на видак.

Питање о вживању од стране подумивских кнежевина и Србије самосталних трговачких уговора са државина постало је питање дневно на истоку. Читавио знају, да су три сјеверне државе: Русија, Аустрија и Ђерманија заједнички јавиле порти како оне реченим кнежевинама приповнају то право, да независно од порте везују трговачке уговоре. Та изјава од стране тих трију држава учинила је врло велики утисак у Цариграду. Тежња кнежевина да везују засебно трговачке уговоре — није нова. Већ три, четврти године, кад се око тога бакћу. Користећи се

из одавна автономној, изјави одјелите неке трговачке интересе, кнежевине су дужне биле по себи да се боре за напредна права, да се саме брину за те интересе, али висока порта неће никако да се прилази то право. Још у Сентпетербургу 1873 године, бивши министар спољних послова, Рашид паша, разговара је представницима портиним код страних држава циркулар један који се тича тога питања. Са ријечима врло одобраним, као види, он је објаснио у свом циркулару, да преточије подунавских кнежевина иду против међународних уговора портиних, и да су ти уговори већ почели да се опасно нарушавају, а да се и даље тако што допустити неби било пакетино. Одговорна депеша Арна паше, од 23. Октобра прошле године, на објашњење трију сјeverних држава, понавља скоро то исто, позивајући се на предходне уговоре и опасност њиховог нарушења. Необзирући се на непристаје портини у Бухарешту а Београду стављали су пројекат трговачких конвенција са Аустро-Угарском и послали их у Беч, али у осталом, да није успорило коначно ријешење тога питања. Депеша Арна паше није могла бити са свима без удивља. Представници различитих држава обратили се порти са саветима и наговорима. Ако се испрарило, востаник изгледаш сајетовао је порти да дарује кнежевинама, као некада Мисиру, нарочитах султаних преле право на које претепирају. Сајет неби оставио без усуде, али тежкоћа је била у томе, што Румунија не моли да се порти, као што је чинио већма. Веће опет да су порти сајетовали да потврди уговоре, када се закључе; на то је порта одговорила, да се још ништа није ријешило у том питању, и тако се створе та још и дан данашњи потезе.

Колективна објава Русије, Аустро-Угарске и Берлина је учинила у Цариграду своје дјeјство. Неки међу париградским клубовима политичким неспропустише да у томе назиру тенденцију руску, која као да бајања иде на то, да сатре отоманску царевину. Аустро-Угарску су кривили што се у томе за Русијом поводи. Што се Берлинца тича двома државама придружила, објашњују у Цариграду тачно што берлински кабинет не жели да даде повода сумњи, у согласности која востои међу трима државама ће се тачно опште јевропске ствари. Међутим иницијатива колективне изјаве не припада никак Русји, већ бечкоме кабинету. Ово није први пут да руску политику бјде са сличним тобожњим тежњама. Већ два цариградске журналистике тог је мишљења или боље служи се том тактиком, која је врло корисна оми интересима, које она заступа. Првијера ради да изнесемо нешто што је изио органи крајње грчке партије „Phare du Bosphore“. Вјешто срачумена привржи својим осипва тај лист на једноме чланку из „Голоса“, који је изишао у томе листу прошле године поводом догађаја на истоку.

Прије него што се дотакло сачета чланка из руских новина „Phare du Bosphore“ користе се неки од својих турских читалаца како стоји „Голос“ и у опште руски журналистика, прва: — — — „Поводом питања које нас сада интересује (источног) ни налазио ни срећу, у петроградском листу „Голосу“ вођу, који има у себи све услове, дакле ни само жалити можемо. Тај лист, који стоји са изјасним министарца у свези, као што се зна, налази се у положају, да буде добро изјештен о писаним и пројектима петроградског кабинета. Према томе ми можемо, непласше се, да ћемо се преварити, примити њена одрживија и дозатаи право најјере петроградског кабинета према отоманској царевини“. Поштогази „Голос“ свакако није ни савлао да ће чланак његов така чудновата уопшта да поставке и да ће да послужу као оруђе у руке грчка листа“. Ми се налазио, продужава цариградски лист, очи у очи с врло прорачуњеном централном и методичном политиком, којој се успјех чини да је тако осигуран, да и не налазе за пукио да се крије; нехтејући ударити с лицем и кидати везе оних сврга, које чине отоманску царевину, они се латива, као што „Голос“ даје разумјети, да само по мало расчлање дјелове од цијелога“. Уједињење Молдавије и Влашке у једну кнежевину, уступање српских градова, бугарско царство питање најновије захтевале Румуније да самостално везује уговоре са државама — то је све по ријечима „Phare du Bosphore“ посљедица руске политике, којој је „Голос“ орган. Ми смо већ говорили о догађајима, које је исто прекинуо за последњих петнаест година, ми смо ми објаснио очигити карактер, и с тога би

највише било овђе одговарати грчком листу. А у то у и као да и сам тај лист неће знати колико му је мишљење истинито о руској политици на истоку. За се, да од доба како је изишао Ферман о правото независности бугарској, а у ређењу егзархата грчки политичари врло иже на Русију и изише њену политику као плашљиво врло државниче и јавно мишљење у Турској. Рачун је ту врло прост, када се тај Ферман не може да опозове, онда бар да се ради да се скоро неизврши.

Нова влада српска и у општо ствари српске кнежевине у Цариграду стоје међу стариим дневнога реда, на првоме мјесту, и то живље интересује, по питање о трговачким уговорима. Сви чланови новог српског министарства (бившег Чужијевог министарства. У.) припадну партији о-младничкој (?) тако да се у први мах забринули, да младичко министарство у коме је најстарији члан једна 35 година по старости, неподарне земљу случајностиа сувише активно политике. При свем том, у Турској мисле, и не без основа, да ће ново министарство, провјенити одношаје са Аустро-Угарском, у које је пређашње министарство Мариновићево ступило са том државом. Министар просјете и црквених дјела С. Поповић и финансије Калевић познати су као људи који невају никаква повјерења према Немцима и Бечу. Стабилски политичари надују се да ће ново министарство довести Србију у негодан положај према Аустро-Угарској, и то они сматрају да ће бити на корист порти; у опште мисле да ће при новом министарству одношаји Србије према високој порти постати још затегнутији по што су били у ово доба, када се кнез Милан из Цариграда вратио. Ми описујемо цео овај положај ствари на истоку према кореспонденцији, које смо добили са мјеста.

ДОГАЂАЈИ У СВИЈЕТУ.

О састанку царева кнеже руског, и е-мичког и аустријског опет су почеле говорити новине. „Н. ел. Преса“ увјерена, да ће тај састањак овога прођења у Бечу бити. Наравно да се све вноси и шта ће цареви на овоме састанку расправљати. Источно питање стоји у првој реду, на онда одио долази погубелна струја Социјалиста. То су два стаана страшила јевропскојем политичарима. Ако најбоље побуђења вожда ћемо други пут говорити о томе. За сад мислимо, да ће се тешко обистинити тај састањак. Тако учествови постали би напошљедку обични и безначајни, а редитељи тих састањакни ивију особити интерес да повизирају ту најглавнију страну истјех.

Напротив састањак цара аустријског са краљем италијанским је са свијетом је изјестан. Све новине хвале одлуку царева, да се са краљем у Милана састане, као чин великодушности и племенит, јер тек прије десет година био је он тако као господар, а сад долази као гост и пријатељ краља и јединства Италије.

Једна једном, иза дуге кризе, саставио се ново министарство у Француској, у којем су нови министри: унутрашњих послова, правде, финансије, просвете и трговине, а од старих остали су министри: спољних послова, војени, пољорства и грађевине. Од републиканца су четворица на влади. У програму својме, изложеном скупуштини, обећава влада, да ће чувати устав, т. ј. републику. Листови француски изјављују, да су задовољни с владом. Главни орган „Реп. франсе“ и други ми, чекају да виде владу на дјелу.

У Њемачкој састаје се око шестна Маји конгрес социјалистичких демократа њемачких, у цијели, да се од постојећих радничких странака устроји „њемачка радничка странка“. У програму, припошеном у њекајем листовима, вели се, да радници раде за своје ослобођење поноћу садање народне државе, јер су увјерени, да ће успјех њиховијех тежњи бити — интернационално братство радника свијех образованијех земаља. Њемачко радничко друштво захтева даље, да се помоћу државе устроје посебне продуктивне задруге под демократским надзором радника. Ове задруге инају се за обрт и вољодјелство устројити тако, да од њих постане с временом социјалистичка организација укупнога рада.

Петроградска конференција по свој

правили скоро ће започети свој рад. Вјерозатно је, да ће све оне државе, које су у Бриселу заступале, осим Инглише, послати своје заступнике у Петроград. Холандија, Белгија и Швајцарска вјерује се још изјаснале, али је изјасно, да ће оне задовољати Русију. Неке новине говоре, да је Русија изјавила Инглишкој, да ће се радовати, ако ова и испуније пристане на закључке конференције.

Јевропска дипломатија опет има посла са Русијом, а тек се расправља позната теорија због Шпаније. Румуњска влада изјавила је, да прихваћа швајцарску конвенцију и у томе ишла се порта увјерјена, јер ова је године 1865 приступила женевској конвенцији за сав овег турске државе даље, држи она, и за оне државе, које су подчинене њеном суверенитету. Ушлад тога расправљају сад ту ствар оне државе, које су потписале конвенцију, до још ништа нијесу ријешиле. „Шлезе. Птг.“, који ово јавља, мисли, да Румунија свим срствима настоји, да се ослободи суверенитета турског.

О Грчкој увјерена се свијет, да је, према самостално, много скромнија од Румуније, јер је њена влада народна, да омадана грчка у свијетим гимназијама учи турск и језик.

ДО ПИСИ.

П. — КАРЛОВАН, 20 Фебруара. — Ваш лист досрјева овамо једна за шест дана код добра пута. На тако је, и још на ређе боже, са београдским и већ довиим листовима. На и кад би сви наши листови свики дан излазили, (што немамо ни једнога ни жалост!) т. ј. кад би српска журналистика била у вараду то што је кра у здраву тијелу, опет би српски народ у Хрватској и Крајини застајао у јавној обавијести, јер смо ми сиромаси те не можемо куповати листове, а и читати мало нас знаде, јер немамо српских школа!!

И тако видиго ова српска тачка има по простору једнаку даљину до Цетиња, Београда и Москве, а то је сувише далеко за развијену мисли и појмови, и још даље кад би хтјева одјерити и сложити наш правац у просвјетној радни. А како нам радна свјета на просвјетном пољу? Да вах недужно рећи ћемо кратко: Српску ујну снагу највише код нас у Хрватској утукше Швабе и калуђери. Чули сте ваљда и ви за пословицу „Die Armer debattirt nicht“ (војска је нијема), а чули сте зр и за ону другу: „Неук пош младичина храни“. — Питаго за грађанство за српске трговце, ја и ту смо брао тототи, јер је и на те Шваба свој мах утарио са оном: „Ruhe ist die erste Pflicht des Burgers“ тиштина је прва доброта грађанск, или још српскаје: шутити на плати. Питаго ли за солзак; но ту да је сав онако: . . . „Фукара да пошту, да орето и да колото и да вјеруто у вајеа од нас нависато по царскоме канони и божијем шеријату“ . . .

Скупште вољки нас изложене горе тегае које од простора, и оне друге које од истора политичнога, које пак од застора светљичнога . . . и ту ће те се увјерити да је ово љубовна пјесма, једна лична пјесма и ништа више, кад вам се огледејуго. — На тако да боже ми се не чудимо да ви узимате наше ствари озбиљније, јер презаусте од нашега чланка „Српски народ у Хрватској“ а тај се сав своди на историјски оглед. Наравно, ви непоможете наше бједно стање! . . .

Рећи ћу мало ниже о одношаји Срба и Хрвата, а овђе неможемо каже да ја је било, што се обзирете на „Заставу“. И ту смо се лично на и начело састали, на тактично ового пута не нијесмо. Разлог је иши у томе кратак: има ко ће слободу мисли и говора Србију под катапац метнути и без наших вођа, то једно; Друго: има жандар, који се журо да Срби неумажну испод круне св. Стевана некамо зр у Стабину . . . а ти жандари и канџице тако дјелно узду час овај час онај српски орган и — цитирују уредничкоме сентенцији наравно још посломе и олапрене те увјеранају чак и преко туђанско „Пресе“ своје господаре: „Да су Срби у Хрватској већ тијех што су Срби испријатеља државе“?!

Толко моралосмо оградити се начелно, се можда да нам бар то исптапате. А одомсно до шкрупате „Заставно“ као бојати да

jedini rečnik niželja četa — i zagrebачки hаnci ne iskopaju svojiјem dopisima dublje jaz meђu Srbima i Hrvatima, to nam ni možemo otvoreno reћи da smo se toј misli „Zastavinoj“ grohotom nasijajali. Neka gleda ko je zabravio u dnevnici hrvatskoga sabora od г. 1861 и tu ho naћи da su Kraјinskiци uprav stvorili poznati državni аран Troјediniце, kome se ина zахвалiti teritorijalna samouprava srotne dvoјediniце.

Дакле Крајиници, подупије Срби и Хрвати, слогом ударили су тежељ сретнијој будућности Troјediniце, па туда нева прије ни Шавло ни Павле; него то је својина наша српска као и хрватска. Што пак кланка мађарска и Кашитраци хоће да монополишу државно право Troјediniце на своју руку, то је безобразује, а „Застива“ окрета га и — „нитковлуком“.

У осталом врао ниј је мило да се обзирете на односије наше, који би могли постати тугаљиви ако дубиниче загребачке на разум Хрвати још и не даље буду пометали јавно мисље; но само назвете да и ни неручате код те господи „обира и изгледа“ — а то је мршава храна... Немојте нам ускраћивати права гостинска, ише жељо се позивати, па заједно и више вриједити Српству!

ЦЕТИЊЕ, 10. Марта. — Њ. Са кнез одпутовао је у прошли понедељник на Ријеку, одакле ће се данас повратити.

ПОДЈАНСТАК.

ПИСМА ИЗ ЊЕМАЧКЕ.

од Ј. Ш. Неподовића.

Хомбург — 1870.

IV.

Њемци лубе своје краљеве и владоце. Међу њима је узвијо споразумљење. Они нездариу у права краљева, краљевн не газе права њихова. Обје стране знају добро своје границе. Обје стране поштују наредбе закона. — У Француској код уре краља, сва за вријеме његове управе, нагодилана незадовољства, вржње, свађе, интриге, плању као барут. „Нов краљ, нов уговор с њиме хојско да правимо. Он је наш суверенитет, ми смо његови властодравци!“ Вишу Французи, праве борикаде, спаљују престо, пјевају марсеље, и првога тарака који се међу њима пропови, признаду за свога господара. Од сто година код њих нико незна шта ће сутра бити, за једну ноћ преокрене се краљевство у републику или републику у краљевство. У њемачким државама сја незадовољства и вржње, што су имали према владу краља што је умро, спусте заједно с њим у гроб, притисау тежаким кљеном, и са повјерљивом обрађују се његовом нашољдинку. Он се са закључава својих предака кати, а погрешке владове не брани. Са новим краљем почиву нови рачуни. У њемачкој прошлости нема дуге и сурове борбе између владоца и народа. Обје су се стране по духу времена напријед понациле. Тај дух времена у њемачкој око доба Лутеровог, појакљивао се између њих свијех. Од сто година долази им од Француза. У завјену они ни шалу баварско пиво и франкфуртске кобасице.

Њемачки је народ монархичан. Код њих нема много ни безбожника а вако ни републиканана. Прије неколико година разболно се краљ у Минхену. Цијела Баварска забрине се. Гаје год кога познаника сретнете шта вие: како је данас краљу. — Све су прине биле пуне народа. Сви су се молили Богу да краљ оздрави; но краљу је било све горе. Кад је болест постала опасна, врлио је свијет у краљеву палату. Дворска акација, босавани и ходици до саме краљеве собе; све је то било пуно свијета од сваке класе. Њиховој навали нико није могао одљети. У највећој тишини очекивали су шта ће чути. Велерили поред прострјех жена и радника стојали су у тим гожилама. Једно Другом полако шптали су: ина још вадеже. На један пут отвориле се врата. Из краљеве собе изађе владика. — Сви са страхом упријаше погледе у њега. Он подигне руке вебу и гласно рече: „Имали смо доброга краља, изгубили смо доброга краља.

Бог до, Бог узео, благословено буди име господње“. — И сав народ паде на колјена, склопи руке, и загуши се у сузама. Цркве су опет биле пуне. Јуче су се молили да краљ оздрави; данас се моле да Бог буде милостив краљеву души. Његов владн син већ је сједно на пријестолу. — Како је краљ издохнуо одмах се скупило министарски сајет. Шта се ту вакога вајељало? Ништа друго него кажеће церемоније при погребу бити. Ни један посао није осјетио да је краљ преминуо; ни један точак државне машини, ни један точак машиније према палати чоколаду меље, није ни за два минута престао радити. Само се пријетило да је у Минхену тога дана 320 живота пива више повјено него обично. Краљ је искрено умро; народ га искрено жалио. Све је даље ишло својим обичним путем. Он је умро од пренога вјетра. Та болест мора бити да је наследио, јер је његов син вјетрењав.

Од много вјекова Баварска се копора, да правци у Ферманји. И у ново доба краљевн њени чинили су све што је могуће да надмаше Пруску. Трошили су милијоне из своје приватне касе. То је добро дошло књижевницима и вјештацима. Они су са своју крајев врилли у Минхен и били су од краља добро привљени и потпомагани. При том подигнуте су прекрасне палате, ризни заведења и цркве. Минхен прозван је њемачком Атиком. И тај последњи краљ што је умро, милијоне је оставио на корисна заведења. При том његова влада спољвађе се као мудра влада: То је онај исти краљ што је једном приликом рекао своје министру: ја хоћу с мојим народом у миру и љубави да живим. — Те ријечи радиле се у Баварској спољну. Он је преминуо у најбољим својим годинама. Мора се човек чудити од каквијех малијех узрока може један краљ умријети. Он је хтео да придјене орден, па се убоде иглоу у прси. То се окрени ни зао. Одврте се рони црвени вјетар, а после неколико дана смрт. Због ордена хиљаде ошпира погнули су на бојном пољу; а то је први краљ на свијету који је због ордена изгубио живот.

Посље Кинеза ни један народ не може показати у својој историји тако дуготрајне династије као Њемци. Династија краљевска фамилија Вителбах, влада у Баварској осам стотана година. Она доводи своје поријекло од Карла великог, а Карло велики од праоца Ноја, а Ној од Адама, а за Адама извјесно зна се да је оргнагани створ руку Бога оца. — Цар Максимилијан обдарно је добро једног ученог историка, који му је показао и јасно са књигама и таблицама доказао, да он проиходи од Нојеве фамилије. Царев придворни будала и шалваца Куни, поклонил му два форнита говорени: на, ти си с тијем доказао да сви и ја с царем род.

У стари времена, а особито у средњем вјеку, сви су владоци држали по једног придворног шалвачину. Њика је било дозвољено да говори шта год хоће. Само од њих могли су краљевн во кад кад чуту истину. За то су и прозвани придворни будалама. Јер се тада држало да паметан човек неће толико луд бити да пред краљем истину говори. Од како су новине почеле без цензуре изазити, то је завршије при свима дворницима као измишљено укнито. Међу тијем није лако било испуњавати дужности придворног будале. Он је морао знати више мудрости него други људи. Завља која би се звала придворни мудрици, није ни при једном двору нигда било. Краљ француски Карло рекле своим будала: „да се мијењам са нашим знавијама“. — „Нећу“ одговори будала; „шта, зар се ти стидиш бити краљ?“ — „Не, али се стидим имати таквог придворног будалу“. Одговори му он, и сав се двор заједно с краљем смијао. Бруске, дворска будала буде осућен на смрт. Краљ Хенрици други као особити знаи милости дозволи му да избере од чега ће умријети. „Дозвољите ми да умрем од старости“ одговори Бруске. Кингрен, будала слабог краља Карла Другог, обуче се једном у путничко хаљине и узме штап у руке, кад га краљ упита куда ће, одговори: иди на онај свијет да дозем Кронфелд, јер неко треба да влада и да се о овој земљи стара.

Од многобројнијех источнијех будала, допрјао је у Јевропу ише Насрдин Хоце. Читаву јужна Јевропа, а нарочито Срби о њему много причају. Ја држим као извјесно да је он био у вријеме косовске битке, у турској војсци. Читао

сам одавна у једној француској књизи да је он живио у вријеме Мурата и Бајазита. Његово име Наср-дин, значи у арапској језику чувар вјере. Он је завађене мусулманске вједоце, ријечлика хорана пирио, и био је од њих свијо врло добро пријан. Нарочито Бајазит у највијем ствариња слушао је његове сајете. Многија је спасао живот од јарости Бајазитове, који га је у многа посланства је је гробило мудрости и љубавства слао. Један пут Бајазит сиреми скупоцијене дарове Тамерлану, и пошље по Насрдин Хоци, да му их преда. Кад је тако дошао, вратар није га хтео пустити пред Тамерлана, док му није оћећао половину овога што он од Тамерлана на дар добије. Насрдин хоца испоручи своје посланство и преда дарове Тамерлану, које он милостиво прими, и кад је хтео хоцу, који је то дошло, ноцетя даровати, молио га је хоца да му у мјесто свега дара, удари педесет штапа. Тамердан најпослије свазволи. Кад је било избројено хоци двадесет и пет, онда он позичо стојеће, и исприча Тамерлану, каква је погодба била, и звонио да ту другу половину од двадесет и пет штапа даду вратару. Тамердан заповједи те се то одма изврши, али та половина буде много јаче и живље вратару избројена него хоци. — Он је један пут сјекао један велики грм у стрменом брјегу, и да неби дрво кад га посјече пало у јаругу, привезао је своје магаре ујетом за то дрво. Кад дрво буде посјечено, оно се сурпа доле у поток, и одвуче са собом магаре. Хоца млетне сјокриу на раме а улуги се кући. Путем сретне једнога свог сусједи и упита га: јеси ли срео које магаре, ће неки кући један грм? — Онај сусјед знао је с киме ина посла, па одговори: срео сам га, ето оде, и идиесе грм кући. „Да Бог да“ одговори хоца — „али како ја знам, оно у потоку лежи“.

Један пут Насрдин хоца пошље се на дрво и сјекао је једну грану до дебла, а на тој истој грми сједно је. Један путник прође и рекле му: Бог с тобом хоца, видиш ли кад ту грану посјечеш, да неш заједно с њом и ти доле пасти. „Хајде својим путем“! рекле му хоца, и путник оде даље. Хоца за тим пресеце грану, и заједно с њом падне доле. Кад се мало повратио, он потражи за њијем путником: „Хеј путничко еталин!“ — Шта је? — ти мени погоди да ћу пасти с граном. Ти знаш шта ће бити. Ти са пророк. Него кажи ми кад ћу ја умријети“. — Путник се насмије и рекле му: умријеш кад твоје магаре рикне пет пута. Посље њеког времена хоца пође с магаретом у дрво. Кад су били поред једне виаде, а магаре стане и рикне пет пута. Онда Насрдин хоца пусти магаре, легне на леђа и прекрсти руке на прси као сви иртваци. Наћу га сусједи. Окрећу га обрћу га: иртваци, иртваци. Направе носила и понесу га у гробље. Кад су били вреко једне глнбаве долине, бирали су ће је моље блага, за то једин су викали: вједемо доле, а други су викали вједемо горе. — Насрдин хоца исприси се на посланима и позиче: хајдете по сриједи. Ја кад сам био жив није било туда глнба.

Сваком је познато што за њега причају да је прако воденицу на брду, и тек када су га запитали: ће ће људи појити волове кад доћу да мељу, сјетио се да не иже воденица кљета бие воде. — Један пут кад се од некуда с пута враћало кући, сретне га један познаник и каже му: да су прје неколико дана ударили лусеки и слугу му кућу ошљавкали. „Штага одговори хоца — што се нијесам десно да и ја што год заграбим“. — Једне ноћи пред његовој кућом зачује се њека врева и вика. Његова жена рекле му: изађи хоца те види шта је то. Он огрне јорган и изађе на улицу, а њеко из покрпине, зарпи с њега јорган и утече. Кад се врати у кућу, запита га жена шта је то било, а он јој одговори: ништа, сњаљале се њеки људи око нашег јоргана, па сад се умиреше.

Сирота Насрдин хоца! пет стотина година како га људи спољвају. Он је био Диоген Лајје, и најмудрији будала на истоку. Његове се мудрости одавно заборавање; његове глудости иду по читавом свијету, и чине му ише бесмртнија. Оне вду кроз читава стољећа од уста до уста од народа до народа. С њима се званика ише људи него са сократовим разговорника. Лудост већна развесели човјека него мудрост. Свакој приповјетки гдје се исприча таково што лудо, свак се обрадује и насмије. Свијех те је провавод обрадовања. Гдје сте виђели да се људи каквог мудрог разговорника насмију. Филозоф Кант са тугом прича да је боље продро и више новаца

добно od једно мале забавне шалвине књижице, коју је написао за десет дана, него од цијелог својега филозофског дјела, на кој је двадесет година и даљу и више радио и писао.

(Наставиће се).

СЕОСКА ОСУДА НА СМРТ НОВОГА ВУКОДАКА.

(Стојај, по народноме приповједану, около половине осамнајестог вијека, у Баване у Херцеговини).

(Свршетак)

Јаков (скочи на ноге и рече): Оставај на здравље, пријатељу Маркиша. У прву већелу виђети ћемо се, ако Бог да, пред црквом.

Знао је Маркиша ону пословну „закледа се земља рђу да се сваке тајне знају“, те он сутра дан у јутро к староме попу Кошину. Све му речнице каже на исповјед, и запита га: Може ли те, попе! млад човјек позаманирити и своју вјенчану жену затрудићети? — Поп му каже: може, ако се родило у крвавој кошунци, или ако је преко меча, док је у вући жртва лежало, каква четвороножна или пчеста животина прешла; него у прву већелу по летурњи свако до пушку носи хајдано да одкопава Милутинов гроб, па ако га наједно надута и црвених очију, пребости ћемо га триовни коцем, а подкнути му жале испод кољена ножем црних корица, па више неће никад дозвистити; а ако се буде расплауо, твоја шејеста није с Милутином затрудицела, него — како се по селу ћука с њекиим другим.

У већелу поп каза народу те сви отидоше носећи триов коцем; одкопао гроб, кад ли се свјетло тијело на пољу распало. Сад ће пред народом завикати

Поп Ђомак. Браћо! видите ли да се покојни Милутин распао и данашему нема никакве славе ни прилике од вукодака; Бог му душу упокојио а нама живи грјех опростио! Брајте неколицина, доведите удовицу Милутинову пред црквом, да как важе ко јој украса копаље! — Попова се неспориче. Потрчаше пешестере коњачи, и воде међу се Ђурђу Милутинову, па ће је пов срдито упитати: Казуј, ваја оготнио! зашто жртвовае мужу најдеде безаконо име а опрци му образ по смрти, а на наше село натовари твас божије? Ако не кажеш с ким си сгрјешила, ове ни цркве! сад ћеш под проклету гонилу *) (сви прихвати по камен у руку).

Ђурђа (сва се тресе од страха и завикати ће): Сви, народе, имати ћете ме кад каковати, упитате ме да се прје своје смрти исповједим Богу и народу. Знај, и чуј народе! наш кошунџија Миловић Мрђенов — ето га ће ме слуша — још при живију покојнога ми мужа Милутина бијаше обиграо около мене као јако око крста, да ми се образ такне, и ја сам се од њега чувала и бојала више него икавак гласодужник од свога кривка. Пошто ми пок муж умре, пријени на воду и на сјелу, обећавајући ми да ће ме вјенчати. Ја још годинама млада, а вели се да је свака жена дугокоса а краткоузна; а све за све, тако ми свјетле уре која ме сад чека! нијесам знала да је мој свекр Маркиша држао на крст Миловића па да ме не може вјенчати. Кад проклетва надвала пакет, те нека крстеној души да се сјећа душе на образа, вадасмо у грјех; а ко грјех уради, ред му је и кокору чинити; сваки се грјешник по једном раба а по једном умре. Ево нас обоје у ваши рукама. (Народ сав гледа Миловића гдје шути и бљивди од стида и од страха).

Кнез свосци. Под камење обоје.

Поп (скочи на ноге, скиде капу и расплете сједе косе те завика): Сви, народе! и кнеже! босом вас главом молим. Ко није сгрјешно, коли неће? Нише у свето јеванђеље, да је Христос — да му је за славу и вјлост! — рекао Чавутина, кад су шћели једну грјешницу каменовати: „ко је од вас без грјеха нека они најпрви на ову жену баци кама“, па неће нико. Не носимо, браћо, њихов свјетли грјех на нашу душу, него дајте да међу се раздјелимо њихов грјех, а то да сви ми и ја с вама камено и

*) И љезу разгов. Црнорача на нас врба процес току.

Влад Црнорача „Горња Вајемач“.

Уредник и издавац СИМО ПОПОВИЋ.

душу па да их вјенчамо, а Боже! ме зашши ми у грјех . . .

Кнез. Нијеси, пове погоднио! доста је нама и нашега грјеха, а како ли да туђи на своју душу товаримо. Ако ћеш ти маћи на саму твоју душу да крстени куј вјенча своју рођену као и рођену сестру, вјенчавај, а личи нас и наше душе, ки сви отресамо скут.

Поп. Ја сам не могу с Богом и са светим Јованом разговати, али знајте да у јеванђељу пише: „Глас народа глас сина божијега“. Без нас међу; и ако сам ја по божијем даљу нама црквона глава, ви сте моја крила и брчно перје, па ће сви ви ту и ја.

Кнез и сав народ једногласице: Под камење! Миловића остаде жртва под гонилом камења; а несретна Ђурђа полече и клекну на кољена пред попом да је од грјеха одрјешти, сва у љачу прерила а душом завијемала. Окупи се народ около попа да је истргну па да и љу вљакнују, поп је одпусти, а она на земљу паде жртва! — Кад виђеше да је умрла, сваки руке к себи, а под шреда те јој сваки рече: Бог ти грјех опростио! пак је по закону пред црквом упокоша.

Многи ли се често кају
Што старијега неслушају.

(Народ. послов.)

Требиње, на Ђурђевдан 1874.

Вук Врчевић.

К Њ И Ж Е В Н О С Т.

— У Биограду изишла је и трећа књига „ОТАЏБИНЕ“, свеска за Март 1875. Ово је садржина те свеске:

1. „Бијела кућица“, приповјетка из сеоског живота од В. Јакшића. — 2. „Ђурђа Бранковић“, историјска студија П. Ђурђе и Јерина од Чоловића Мјатосића. — 3. „Проклети кама“, приповјест грбљска крајем XV—га вијека. Ш. Исповјест, од Стјепана Ђуђише. — 4. „Лујички Срби и њихова књижевност“ од Богољуба Јовановића. — 5. „Рого“ хумореска из сеоског живота од Миловића В. Гашића. — 6. „Румунија и Румуни“, наставак од Настаса Петровића. — 7. „Стеван Душан“, историјски роман (наставак) од Владана Ђурђевића. — 8. „Стратегија и тактика“, од генерал-штабнога капетана Д. Ђурића. — 9. „Ој проиграни . . .“ pjesма од Ст. В. Каћанског. — 10. „Козметича с хигијенског гледишта“, лекарска студија од Јара Саве Петровића. — 11. „Војна удружења и бесјеле у изе“, од генерал-штабнога капетана Јована Мишковића. — 12. „Књижевни преглед“, од Андре Никокића. — 13. „Позоришни преглед“ од Светислава Вуловића. — 14. „Политички преглед“. — 15. „Библиографска“, саопштива књијара браће Јовановића у Панчеву.

У четвртој свесци „Отаџбине“ почеће излазити нов роман из живота српског у Угарској, од нашег најбољег романијера: Јаше Игњатовића под именом: „Васа Решетица“.

Првих свезака има још. Цијена је листу: за цијелу годину или 12 свезака 8 ф. а. вр. за по године или 6 свезака 4 ф. а. вр. за три мјесеца 2 ф. а. вр. Претплата ваља слати уредништву у Биоград (Кастриотова улица број 27).

+

— Светозар Марковић, преминуо је 26. пр. м. у Трсту, сигурно на путу из своје отаџбине, Србије, у ове јужне крајеве, да опорави своје већ одавно нарушено здравље. Светозар је био у најбољој снази, тек у 30 години живота. Светозар је био ријетка, чиста, поштена душа, жарки родољуб, неуморни и неустрашљив радник и борца за своја убјеђења, за користи народа свога. Рад његов није остао без посљедица у Србији која је он развијао у своје листу „Раднику“, који се замињивао, у исповиљни околностима, са „Јавности“, „Гласом Јавности“ и нашољедку „Ослобођењем“. Ми га оплакујемо и као личнога пријатеља нашега и као радника, у коме наш народ, његовом раном смрћу, доиста много губи.

— Још један јави губитак задесило је српску књижевност нашу. Коста Трифковић преминуо је 19. Фебруара у Новом Саду омет у најбољој снази, у 32 години својој. Српско народно позориште нарочито је изгубило у њему писца, који му је за кратко вријеме дао више

шалвијих игара, и који својим трудом и лубављу за књижевност још много обећавао.

Број 381.

Српска црквена општина у Карловцу.

ИЗВОД

из записника српске црквене општине у Карловцу дошешеног у одборској сједници дана 25. Фебруара 1875.

Господин Египћ предлаже, да се дошло у „Гласу Црнорача“ из Карловца у броју 6. од 10. Фебруара о. г. о доласку г. епископа карловачког гласине — у многим тоцима неистинит и измишљен путем истих новина прогласи!

Предлог овај усваја се са додатком, да је општина са богосудскијем и преградним словом г. епископа потпуно задовољна била, те ушлаед тога и благодарна му лично. —

Славно уреднишго умољва се најучтивније, да овај извод у своје цијеловне листу наштампати изводи, а трошак за то платиће потписани општина, док рачун добије.

Из сједнице као горе . . .

Г. Лађевих,
председника.

М. Грчић,
биљешник.

РАЗЛИЧНОСТИ.

(Руска трговина). Г. 1873 увезла је Русија разне робе, вриједне 142,969,773 рубаља, дакле за 7,300,000 рубаља више, него ли год. 1874; извезла је пак свега за 364,439,921 рубаља, а за 37,400,000 рубаља нише од прве године. Овај разијер са свих одговара ономе правцу, којим се је г. 1873 трговина кретаала. Најважније индустријалне земље умањују свој увоз а умножују извоз, дотичи се у земљама са неразвјеном индустријом управо противно показује. Међу овакве земље спада и Русија. Но из ових података за г. 1873 даде се правом закључити, да је Русија последњих година управо оријентиски напредовала. Русија сада сваке године више извоза, што је доказано, да се је њена роба усавршила, да наљизи све више куцаца.

(Дар египатског и под краљу). Њеки дан одправљено је из Беча неколико јелена у Трст, а из Трста ће парабродом у Египат. Даровао их је краљ египатском под краљу.

Н О В О С Т И.

СРБИЈА. — Шесдесет и два посланика, који су предложени ревизију устава предложени су још и овај додаток: „да кнез у сагласности са скупуштином може одредити себи нашьедника, а у случају да кнез умре неододређи ништи, народ бира кнеза искључујући еманлају Карађорђевића. Предлог је прогласен хитним.

На интерпелацију посланика Јазарвића о случају Радивоја Милојековића подпредседника државног савјета и Стојана Илића председника окр. суда, у убству кнеза Михајила, одговорио је министар унутрашњијех послова, да броти о-кривљенијех нема ваљанијех доказа, а уредник „Дошњавана“, који је та окривљена дошло, да ће се узети на испит.

Званично „Српске новине“ изјављују, да су неосновани и измишљени гласови о новој про-јези министарства; ипак се јавља, да ће данашња влада скорим одуступити.

ДАЛМАЦИЈА. — Цар аустријска долази, како смо јавили 29. о. м. у Задар. Од 29. о. м. до 18. Априла пробаваће на путу по Далмацији и тога дана долази у Дубровник, а у Котор долази 19. Априла, гдје ће три дана пробавати; 22. Априла иде у Будву и Кастелставу; 23. врће се у Котор и подлази у Рисан; 24. иде Мелану; 25. у Херцеговину. Цар ће се вратити преко Ријекe.

Прије доласка у Далмацију стаће се цар са краљем италијанским у Милана, одакле ће га италијанско ратно бродовље вратити у Пољу.

УГАРСКА. — Министарско вијеће прихватило је предлог бана Мажураића о именовану великијех журија у Хрватској. Именована изада су 1. о. м. бити прогласена.

У уг. сабору распрала се ирорачун домо-бранства.

Штампано у државној штампарији.